

CHEMISCH WEEKBLAD.

Orgaan van de Nederlandsche Chemische Vereeniging.

ONDER REDACTIE VAN

Dr. L. TH. REICHER (Amsterdam) en Dr. W. P. JORISSEN (Helder).

Uitgever: D. B. CENTEN, Amsterdam.

Het auteursrecht van den inhoud van dit Blad wordt verzekerd volgens de Wet van 28 Juni 1881, Staatsblad No. 124.

Nr. 28.

Amsterdam, 11 Juli 1908.

5^e Jaargang.

INHOUD: Prof. Dr. J. H. VAN 'T HOFF, Prof. Dr. R. H. SALTET en Dr. W. P. JORISSEN, Lodewijk Theodorus Reicher. — Nederlandsche Chemische Vereeniging. — Personalía, vacatures, industriële mededeelingen, enz. — Correspondentie.

LODEWIJK THEODORUS REICHER,

(13 Juli 1883—13 Juli 1908).

„Geboren te Kampen”, staat in de nu voor vijf en twintig jaar verschenen dissertatie:

De Temperatuur der allotropische verandering van de zwavel en haar afhankelijkheid van den druk,

maar, „wanneer” is er niet in te vinden, wat door een Duitsche dokter-arbeid met de verplichte kleine biographie altijd trouw wordt medegedeeld, en van de afkomst van REICHER weet ik alleen, dat van vaders zijde Duitsch bloed vloeide. Ik wil dan ook geen leven, maar een levensperiode beschrijven, en wel die, welke in REICHER's existentie samenviel met de mijne, toen wij, voor ruim vijf en twintig jaar (1881) het voor onze scheikundige afdeeling opnamen in den kleinen juist klaargekomen bijbouw aan den Groenen Burgwal (1882), totdat wij, vóór vijftien jaar (1893) afscheid namen in het Grootte Laboratorium aan de Roetersstraat.

Ik behoor tot degenen, die in de laboratorium-medewerkers gaarne levenslotgenooten zien, zooals BERTHELOT ook ergens zegt: „Je vis seul, dans mon laboratoire; mes jeunes collaborateurs sont mes amis”, terwijl anderen weér voor hun instituut een snelle wisseling „ungemein anregend” vinden; REICHER en ik hebben het langs den eersten weg

beproefd, en dat ging zeer goed, maar wij hadden ook wisseling genoeg, te veel soms, in den gaanden en komenden man, waarvan hieronder een kleine opsomming volgt.

Wel heeft de professoren-toegenegenheid een beetje het nadeel dat het werken een te gemeenschappelijk wordt, maar ik heb dat in de tweede periode van REICHER's assistentschap trachten goed te maken.

Eerst was LODEWIJK THEODORUS leerling, de derde in volgorde, geloof ik, ROMENY (1878), SCHWAB (1882), REICHER; hij was ook SCHWAB's opvolger als assistent en bewerkte omstreeks dien tijd zijn dissertatie over de zwavel. Van nu gezien ligt dat geval zoo eenvoudig, maar toen wist men zelfs niet dat er een overgangstemperatuur tusschen rhombische en prismatische zwavel bestaat, en die te bepalen stelde werkelijk vertrouwen en geduld van den jongen doctorandus zwaar op de proef; ook herinner ik mij, dat toen HJÖRDTAL ons bezocht en wij dezen om raad vroegen, wij meenden dat hij liever zag, dat daar niet te lang op aangedrongen werd. Toch opende zich eindelijk een uitweg en de zoo gedeeltelijk ontgonnen zwavel is tot op den huidigen dag een dankbaar terrein gebleven. Na zijn promotie heeft REICHER aan deze eerste de onderzoekingen toegevoegd, die hielpen bewijzen, dat dergelijke met smeltpunten vergelijkbare overgangstemperaturen ook bij de meest gecompliceerde chemische omzettingen in denzelfden eenvoud worden teruggevonden, bij de splitsing van het dubbelzout kopercalciumacetaat (1887) en bij de dubbele omwisseling (1890); en tot nu toe is dit laatste door REICHER behandelde geval, sedert door MEYERHOFFER bevestigd en uitgebreid, het eenige van overgangstemperatuur bij dubbele omwisseling gebleven.

Zooals dit werk aan den dageraad der nieuwe physisch-chemische bloeiperiode stond, zoo was het ook nog met een ander, dat nog op SCHWAB's onderzoekingen voortbouwde en reactiesnelheden betrof; bij vorming van esters (waarover destijds „Uilenspiegel" zich vroolijk maakte) eerst, en daarna bij verzeeping, waaraan een tijdlang de hoofdkrachten in het laboratorium werden gewijd. Onze uitnemende college-amanuensis CLAESSENS, door de studenten kortweg professor genoemd, omdat hij de mij ontbrekende ambts-allures goedmaakte, was een soort van SIMON DE TOOVENAAR in die dagen, die het geheim had een onverbeterlijk Natriumamalgaan te bereiden; REICHER loste het onder pijnlijke voorzorgen op tot een loog, die, verdund tot „concentration gaseuse" in groote hoog opgestelde flesschen de mid-dentafel versierde in het privaat-laboratorium, dat echter volstrekt geen privaat-laboratorium was, maar meer een soort van chemische

effektenhoek. De hoofdproeven deden wij gewoonlijk samen, in grooten ernst, met den chronometer van het toekomstig astronomisch observatorium van Professor KORTEWEG.

En het waren deze twee onderzoekingsreeksen, over de omzettingstemperaturen en over de reactiesnelheid, die voor mijn' „Etudes de dynamique chimique" de grondsteenen werden, waarop het meeste rustte.

De overgangstemperatuur bij zwavel kon toen reeds uit andere gegevens worden berekend, en de overeenstemming met REICHER's resultaat gaf mij de woorden in de pen „cette coincidence a été, pour moi, l'origine d'une amitié qui, j'espère, se prolongera longtemps."

Wat er verder in het oude laboratorium ontstond, was uitvloeiisel van de nieuwere physische chemie met haar theorie der oplossingen en ionen: de nog dikwijls, als breedste basis voor OSTWALD's verdunningswet aangegeven geleidbaarheid van chloorazijnzuur, werd met REICHER gemeten (1888) en toen ARRHENIUS als eerste buitenlander in ons laboratorium werkte, stonden wij praktisch en theoretisch midden in de nieuwe leer.

Toch was dit alles volstrekt niet het eenige wat REICHER had te doen; wij hadden de voor- en nadeelen van een bloeiend universiteitsleven; de duizend en eerste student had zich gemeld en, met nog een' tweeden assistent (FROWEIN, later POHL, FABER en BOXMAN DIE-MONT) en den onontbeerlijken WEHMANN hadden wij de belangen te behartigen van het onderwijs in de halve scheikunde, de kristallografie, de mineralogie, de geologie, de palaeontologie en de praktische leiding van ongeveer honderd medici en twintig filosofen. Wij kunnen met de hand op 't hart zeggen, dat dit een klein kunststuk was. In alles was REICHER de rechterhand, en dankbaar herinner ik mij nog de groote dienst bewezen, toen hij den dader van kleine, maar herhaalde diefstallen, die tot de pijnlijkste verdenkingen leidden, ontmaskerde, en wij dus weer met ongestoorde gemoedsrust onze verzeepingssnelheid konden bepalen.

Ook in de het laboratorium toegekende medalje ter Tentoonstelling van Voedingsmiddelen (1887) zal REICHER wel het leeuwenaandeel gehad hebben; maar vooral was ook de kleine menschheid, die langzaam aan mijne woning begon te bevolken, verheugd, als den vijfden December de geschenken van Dr. REICHER kwamen, want deze waren altijd de „Schlager" van den avond.

Ook ik zelf ben in dien tijd, als een of andere onderscheiding daartoe gelegenheid aanbod, meermalen bedacht geworden, niet door REICHER

alleen, maar vermoedelijk wel op zijn initiatief, en met bijzonder welgevallen herinner ik mij in dat opzicht het door REICHER's broer vervaardigde portrait van PASTEUR, dat den mij persoonlijk bekende uitnemend geleeke.

En altijd breidde zich het werk uit; wel had mij het lidmaatschap van de Suikercommissie in staat gesteld in VAN DEVENTER een' priyaat-assistent te vinden, maar toen de bouw van het Nieuwe Laboratorium (1887—1891) aan de Roetersstraat voltooiing naderde en wij met een veertien schuiten daarheen verhuisden en het mobilaair daar ook met eigen handen hielpen opstellen, kwam op REICHER een taak neer, die zijn' eigenlijken werkkring ver overschreed, maar onontbeerlijk was.

De verdeeling van arbeid, die het nieuwe gebouw en de vele meer-gevorderde praktikanten, ¹⁾ met enkelen, waarvan ik mijzelf direkt moest afgeven, oplegde, was oorzaak, dat onze wegen langzamerhand uiteengingen; onze laatste gemeenschappelijke arbeid, over dubbele omwisseling, verscheen in 1890. Dan volgt REICHER's samenwerking met VAN DEVENTER over zoutvorming in alcoholische oplossing en over koperchloried (1890), terwijl hij een gedeelte zijner krachten wijdde aan vraagstukken der toepassing, die langzamerhand het laboratorium werden voorgelegd, onderzoek van levensmiddelen enz., wat der praktikanten een goede aanleiding tot oefening aanbood, en REICHER voor zijn' werkkring der toekomst voorbereidde.

Hoewel dus onze wegen uit elkaar gingen, bleef een band bestaan; REICHER was een welkome gast in het laboratorium, sloot zich bij enkele praktikanten in hun onderzoek aan, en toen een afscheid van leerlingen en oud-leerlingen vóór mijn vertrek uit Amsterdam in het American-hôtel was georganiseerd, werd die dag in een oorkonde vastgelegd, waarin ik voor een groot deel REICHER's initiatief vermoed. Ook de eerste publicatie, die ik hier van hem las, had een door mij uitgesproken vermoeden tot grondslag, waarvan hij intusschen de onjuistheid aantoonde; en bij mijn vijf en twintigjarig feest in Rotterdam stond hij bij de getrouwen vooraan.

¹⁾ Hier volgen de namen van degenen, die onder REICHER's medewerking in het laboratorium successievelijk bezig waren, de meergevorderden, n.l. VOS, VRIENS, VAN BIJLERT, EYKMAN, H. J. VAN 'T HOFF, WIJSMAN, ABERSON, VAN LAAR, VAN DEVENTER, FROWEIN, WIJS, ANTUSCH, HOLLEMAN, VAN VALKENBURG, MEYERHOFFER, ARRHENIUS, WIJTHOFF en zijn' zuster, DOYER, VAN DIJKEN, BOLDINGH, v. EYK, COHEN, en in het nieuwe gebouw PROOST, MEJ. VAN MAARSEVEEN, GOLDSCHMIDT, LÖWENHERZ, EWAN, v. D. HEIDE, ROTHMUNDT, BANCROFT, JONES, BREDIG, VERSCHAFFELT, DE HEMPTINNE, LOBRY DE BRUYN, JORISSEN, BARENDRECHT, KOOIJ, H. J. en E. v. D. STADT, MOHR, REINDERS, WIND.

Maar het is vooral de volkomen toewijding in de moeielijkste tien jaren van mijn leven, die het beeld van **LODEWIJK THEODORUS REICHER** voor mij altijd in de beste herinnering doet zijn.

Berlin, 24 Mei 1908.

J. H. VAN 'T HOFF.

* * *

Ongeveer in 1890 begon de Amsterdamsche gezondheidscommissie in te zien, dat het geregelde toezicht op sanitairgebied in een groote stad een afzonderlijken tak van dienst noodzakelijk maakt.

Niet langer mocht h. i. het optreden bij besmettelijke ziektegevallen, het onderzoek van verdachte voedingsmiddelen, het voordragen van onbewoonbaarverklaring geregeld blijven, zooals het was, waarbij veel gerekend werd op welwillende medewerking van leden van de gezondheidscommissie, die ieder voor zich al genoeg ander werk te doen hadden. Vooral door den invloed van de hoogleeraren J. FORSTER en J. W. GUNNING, werd ik met ingang van 1 Juli 1891 tot directeur van den Gezondheidsdienst van Amsterdam benoemd. Ik ontving de opdracht een regeling van dien dienst te ontwerpen en diende mijn plannen ook spoedig in, maar allerlei omstandigheden, waaronder zeker niet het minst de verandering van burgemeester, vertraagden de beslissing. Ik begreep, dat iets gelijkend op den dienst van een Engelsche stad voor Amsterdam het meest doelmatig zou zijn; maar niet, zooals in Engeland, moest die dienst uitsluitend administratief zijn met de hulp zoo nu en dan van een analyst of een bacterioloog. Ik was (en ben nog) van gevoelen, dat de leiding der openbare gezondheidszorg in de handen van een geneesheer moet zijn, die zich op de gezondheidsleer heeft toegelegd, maar ik ben evenzoo overtuigd gebleven, dat de medewerking van speciaal chemisch, bacteriologisch, botanisch, zoölogisch ontwikkelde ambtenaren onontbeerlijk is.

De dienst van de keuring van voedingsmiddelen werd sedert vele jaren in Amsterdam waargenomen door een aantal keurmeesters, die rondgingen en den detailhandel bewaakten en drie inspecteurs, de heeren Dr. D. J. COSTER, G. H. HOORN en J. MAZURE, die als botanicus, chemicus en veearts op de keurmeesters toezicht hielden en met een viertal assistenten het laboratorium in het raadhuis bestuurden. De heer HOORN was in 1890 overleden, Dr. COSTER kreeg in 1892 eervol ontslag wegens ziekte. De dienst werd nu bij den gezondheidsdienst gevoegd — het was dus noodig een goed scheikundige als chef van het laboratorium te vinden. Professor VAN 'T HOFF, die Dr. REICHER jarenlang als assistent had leeren waardeeren, beval hem warm

aan voor deze positie en met ingang op 15 Mei 1893 werd hij benoemd tot scheikundige bij den gezondheidsdienst. Hoe herinner ik mij die aangename jaren van samenwerking met hem en den bacterioloog Dr. RINGELING! En hoe werden alle aanvankelijke moeilijkheden geregeld en vreedzaam overwonnen. Wij kregen het oude laboratorium van J. W. GUNNING aan den Groenen Burgwal als bureau en scheikundige werkplaats. Dat gebouw verkeerde in stadium van inwendige verwoesting. In plaats van alles te laten zooals het was, had men uit slecht begrepen zuinigheid er alles losgebroken en naar het nieuwe laboratorium in de Roetersstraat overgebracht. Hopen puin lagen in de door de herinnering aan v. BAUMHAUER, GUNNING en VAN 'T HOFF gewijde localiteiten. Merkwaardigerwijze werd mij, vóórdat Dr. REICHER benoemd was, opgedragen te begrooten, hoeveel het herstel en de inrichting van een voor den dienst geschikt laboratorium zou kosten. Het bleek dan ook later, dat mijn rekening mis was geweest; f 1540 meer waren noodig.

Ongeveer drie jaren heb ik het genoegen gehad Dr. REICHER in zijn werk gade te slaan en waar te nemen, hoe dit langzamerhand werd uitgebreid en nieuwe onderzoekingsmethoden werden ingevoerd. Zijn systeem van serie-onderzoekingen van bepaalde voedingsmiddelen heeft bruikbare overzichten van den toestand op dit gebied in Amsterdam opgeleverd, de invoering van de mikrophotographie heeft zijn rapporten verduidelijkt en zijn groote welwillendheid in het geven van deskundige adviezen aan elders werkzame vakgeleerden geeft hem aanspraak op veler waardeering. Wat hij als scheikundige gepresteerd heeft, staat boven mijn beoordeeling. Ik heb hem goed gekend als deskundig ambtenaar, heb nooit te vergeefs zijn raad en voorlichting ingeroepen en ik heb dikwijls in die drie aangename jaren als chef van den gezondheidsdienst een gevoel van dankbaarheid gehad voor Prof. VAN 'T HOFF, die mij met zoo'n vertrouwbaar man in aanraking heeft gebracht.

Het chemisch gedeelte van de verslagen van den gezondheidsdienst is, op sanitairgebied, REICHER's monument. Er is niet veel anders noodig om hem een blijvende plaats te verzekeren in de geschiedenis der Hygiëne.

Juni 1908.

R. H. SALTET.

„In het begin dezer eeuw vormde het aan de Staalstraat uitkomende gedeelte (van het laboratorium aan den Groenen Burgwal) een afzonderlijk gebouw, naar het vroegere college der Staalmeesters de Staalhof

geheeten, dat toen tot een politiebureau was ingericht. De bovenkamer in dat gebouw, onze voormalige kleine collegekamer, werd, toen daaraan behoefte ontstond, voor onderwijs- en werkvertrek afgestaan aan Prof. SWART, die in dien tijd nevens allerlei andere zaken ook Chemie doceerde. In dien toestand werd het onderwijs overgenomen door Prof. VON BAUMHAUER, die in 1848 hier professor werd, en menigmaal heb ik uit diens mond de bittere klacht vernomen over allerlei stoornis, waartoe de meestal luidruchtige gevangenen en de nu eens koddige dan weder ernstige conflicten tusschen de studenten en de jonkers van de heilige Hermandad in den gemeenschappelijken gang aanleiding gaven. Inmiddels wies het aantal studenten en de behoefte aan materieel gedurig, maar de strijd om daarin voorziening te krijgen en los te raken van de politie duurde toch niet minder dan 9 jaar. In 1857 ontstond eindelijk de eerste verbetering, waarbij het gedeelte aan den Burgwal tot het gebouw werd toegevoegd, de politie verdreven en het geheel naar de toenmalige eischen des tijds werd ingericht. In 1877, bij het optreden van Prof. VAN 'T HOFF, had de tweede uitbreiding en verbetering plaats en kwam het in den staat, dien wij nu als geheel onvoldoende afkeuren".

Aldus Prof. GUNNING in zijn rede ¹⁾ op 30 Sept. 1891 uitgesproken ter gelegenheid van de opening van het nieuwe laboratorium op de N. Prinsengracht bij de Roetersstraat te Amsterdam.

REICHER heeft het laboratorium, waarin hij een groot deel van zijn leven heeft doorgebracht (alleen van Sept. 1891—Mei 1893 werkte hij in het nieuwe laboratorium) nog een paar jaren in den ouden staat, „naar de toenmalige eischen des tijds ingericht", gekend. Hij werkte n.l. van 1875—1877 bij GUNNING, alvorens naar VAN 'T HOFF over te gaan, die den 2^{den} November 1877 lector aan het Athenaeum was geworden. Zooals REICHER mij eens mededeelde, zeide GUNNING hem bij die gelegenheid, dat hij nu naar „de rijzende zon" ging, een opmerking, die getuigt van zijn juist inzicht in 's lectors capaciteiten. Deze overgang bracht REICHER voor geruimen tijd uit de praktische richting, die hij zich oorspronkelijk had gekozen en die hij ook nu weer, hoewel op andere wijze, volgt.

Ik vermoed, dat de aanleiding tot zijn oorspronkelijk plan, om in de chemische techniek te gaan, te vinden is in de betrekking, die zijn vader, medicinae doctor te Kampen, naast zijn praktijk vervulde, n.l. die van directeur van de gasfabriek aldaar. ²⁾ Zijn werken bij

¹⁾ Zie *Propria Cures* van 30 September 1891.

²⁾ Deze legde in 1888 de praktijk en die betrekking neer, verhuisde naar Amsterdam, doch overleed reeds in het voorjaar van 1889.

Prof. GUNNING, in wiens laboratorium hij in 1875 op 18-jarigen leeftijd ¹⁾ kwam, was dan ook op de praktijk gericht. Spoedig wijzigde hij echter zijn plan. In 1876 slaagde hij voor het admissië-examen (oude wet) en in het volgende jaar voor het groot-mathesisexamen. Voor beide examens moest hij zich naar Leiden begeven. Toen het Amsterdamsche Athenaeum in 1878 Universiteit was geworden, kon hij daar zijn verdere examens afleggen (in 1879 het candidaats, in 1881 het doctoraal) en promoveerde hij in 1883 op zijn bekende dissertatie bij VAN 'T HOFF (die den 11^{den} October 1878 als hoogleeraar was opgetreden). Van 1883—1893 was hij diens 1° assistent, vanaf Juli 1885 tevens privaatsdocent in de analytische chemie, van 1885—1898, met enkele tusschenpoozen, ook tijdelijk leeraar aan de 1° H.B.S. met 5 j. c.

Vermeld ik dan nog, dat hij in Mei 1893 benoemd werd tot chemicus-botanicus en chef van het chemisch laboratorium van den Gemeentelijken Gezondheidsdienst te Amsterdam, dat hij van 1900—'03 een der redacteuren was van het Tijdschrift voor toegepaste scheikunde en hygiëne, vanaf 1903 van het Chemisch Weekblad en van Lux (geïllustr. tijdschr. voor fotografie), vanaf 1899 van het Scheikundig Jaarboekje (later Chemisch Jaarboekje), dan meen ik mijn opsomming van data te moeten eindigen.

REICHER heeft een belangwekkenden tijd in VAN 'T HOFF's oude laboratorium medegemaakt. Hij heeft de „Etudes” en al hetgeen verder VAN 'T HOFF's naam voor goed vestigde, zien geboren worden en, indien men hem er toe zou kunnen brengen zijn „memoires” over dien tijd te schrijven, zouden menig verhaal en menige anecdote voor den dag komen, de moeite waard om geboekstaafd te worden.

Maar, wanneer men van „memoires” spreekt, denkt men gemeenlijk aan iemand, die aan het einde van zijn loopbaan staat, terwijl onze jubilaris, gelukkig, in de kracht van zijn leven is en, naar ik hoop, nog vele jaren in zijn kamer en laboratorium in den steeds verbouwd wordenden Staalhof zal slijten.

W. P. JORISSEN.

Lijst van REICHER's voornaamste publicaties:

De temperatuur der allotropische verandering van de zwavel en haar afhankelijkheid van den druk, dissertatie (13 Juli 1883); zie ook: Zeitschr. f. Kryst. 8, 593 (1884) en Rec. trav. chim. Pays-Bas 2, 246 (1883).

¹⁾ Hij was op 16 April 1857 te Kampen geboren, waar hij in 1874 het eindexamen H.B.S. aflegde.

- Sur la vitesse de formation de l'anhydride maléique, *Rec. trav. chim. Pays-Bas* **2**, 308 (1883).
- Over de inwerking van basen op choralhydraat, *Maandbl. v. Natuurwetensch.* 1885, No. 6.
- Over de verzeepingssnelheid van barnsteenzuren aethylaether met natron, *Maandbl. v. Natuurw.* 1885, No. 8; *Rec. trav. chim.* **4** (1885).
- Ueber die Geschwindigkeit der Verseifung, *Lieb. Ann.* **228**, 257 (1885), **232**, 113 (1885), **238**, 276 (1887).
- Ueber die Umwandlungstemperatur des Kupfer-Calciumacetats, *Zeitschr. f. phys. Chem.* **1**, 221 (1887); *Maandbl. v. Natuurw.* 1887, No. 2; *Rec. trav. chim.* **6** (1887).
- met J. H. VAN 'T HOFF: Ueber die Dissociationstheorie der Elektrolyte, *Zeitschr. f. phys. Chem.* **2**, 777 (1888).
- met J. H. VAN 'T HOFF: Beziehungen zwischen osmotischem Druck, Gefrierpunktserniedrigung und elektrischer Leitfähigkeit, *ibid.* **3**, 198 (1889); zie ook *Maandbl. v. Natuurw.* 1889, Nos. 7 en 8; *Rec. trav. chim.* **8** (1889).
- met J. H. VAN 'T HOFF: Umwandlungstemperatur bei der doppelten Zersetzung, *ibid.* **3**, 482 (1889).
- met CH. M. VAN DEVENTER: Ueber Salzbildung in alkoholischer Lösung, *ibid.* **5**, 177 (1890).
- met CH. M. VAN DEVENTER: Ueber einige Eigentümlichkeiten von Kupferchloridlösungen in thermischer Hinsicht, *ibid.* **5**, 559 (1890); *Maandbl. v. Natuurw.* 1890, No. 6; *Rec. trav. chim.* **10** (1891).
- met CH. M. VAN DEVENTER: Over zoutvorming in alcoholische oplossing, *Maandbl. v. Natuurw.* 1892, No. 6; *Handel. Natuur- en Geneesk. Congres* 1892.
- met W. P. JORISSEN: De zelfontbranding van nikkelskooloxyde (voorloopige mededeeling), *Maandbl. v. Natuurw.* 1894, No. 1.
- De verbrandingswarmte van nikkelskooloxyde, *Werken van het Genootsch. t. b. v. Natuur-, Genees- en Heelkunde te Amsterdam*, 1895.
- met W. ALBERDA VAN EKENSTEIN en W. P. JORISSEN: Die Rotationsänderung beim Uebergang von Laktone in die korrespondierenden Säuren, *Zeitschr. f. phys. Chem.* **21**, 383 (1896).
- met W. P. JORISSEN: Ueber den Einfluss von Katalysatoren bei der Oxydation von Oxalsäurelösungen, *ibid.* **31**, 142 (1899); *Arch. néerl.* 1900.
- Ueber den Gehalt der niederländischen Buttersorten an flüchtigen Fettsäuren, *Zeitschr. f. angew. Chem.* 1901, Heft 6; *Tijdschr. v. toegep. scheik. en hyg.* **IV**, 83.

met W. P. JORISSEN, Ueber die Wirkung der Oxalsäure beim Aetzen des Indigos, Chem. Ztg. **26**, No. 99 (1902); Zeitschr. f. Farben- und Textil-Chemie **2**, Hefte 8 und 22 (1903); Tijdschr. v. toegep. scheik. **6**, afl. 3, 4, 5 (1902-'03).

met W. P. JORISSEN: Versnelling en vertraging der oxydatie van oxaalzuur door vrije zuurstof en door chroomzuur, Handel. 7de Vlaamsch Natuur- en Geneeskundig Congres, 27 Sept. 1903; Zeitschr. f. Farben- und Textil-Chemie 1903, Heft 22.

Verder schreef hij talrijke min of meer populaire opstellen en referaten in het Tijdschr. v. toegepaste scheik. en hyg. 1897-1903, in Lux en andere fotografische tijdschriften enz., o.a. Over mikrofotografie en hare toepassing op het onderzoek van voedingsmiddelen, Tijdschr. v. toegep. scheik. en hyg. I, 1, 22, 47, 65; Een en ander over de nieuwe Belgische boterwet, *ibid.* IV, 163; Over Becquerelstralen, Camera Obscura I, 462; Over orthochromatische platen en de methoden om deze zelf te bereiden, *ibid.* II, 69, 147, 233, 312, 368.

Nederlandsche Chemische Vereeniging.

Candidaat-Leden:

Dr. HUNGER, Directeur van het Algemeen Proefstation te Salatiga,
voorgesteld door: Dr. W. P. JORISSEN en H. BAUCKE, Ch. I.

C. J. SNIJDERS, Cand. Scheik.-Ingenieur, Delft, Voorstraat 67,

voorgesteld door: Prof. Dr. L. ARONSTEIN, te Delft en

J. G. JURLING, Chem. Ingenieur, te 's-Gravenhage.

H. BAUCKE, *Secretaris*,

Amsterdam, Da Costakade 104.

* *

Algemeene Vergadering

— op —

Maandag den 20sten Juli 1908 te Maastricht,

in het lokaal voor natuurkunde der Rijks-Hoogere Burgerschool,
des namiddags drie uur, tijd van Greenwich.

Agenda:

1. Voordracht door het lid Dr. H. P. M. VAN DER HORN VAN DEN BOS,
's-Hertogenbosch.

Onderwerp: A. PAETS VAN TROOSTWIJK, een Amsterdamsche
chemikus uit het eind der achttiende eeuw.

2. Behandeling van aangelegenheden betreffende de Ned. Chemische Vereeniging, t. w.:

Mededeeling van ingekomen stukken (Verslagen der Commissies).

Behandeling en vaststelling der begrooting voor 1909. (Zie Chemisch Weekblad No. 26, 1908.)

Benoeming van eene commissie tot naziening der Rekening en Verantwoording over het vereenigingsjaar 1908.

Verleening van décharge aan de Commissie 1907.

Mededeeling omtrent het vervaardigen van diploma's.

4. Inleiding te geven door het lid Dr. ALPH. M. A. A. STEGER, te Amsterdam, tot het bezoek aan de chemische fabriek „Rhenania” en aan de fabriek „A. G. für Berg und Hüttenbau”, beide te Stolberg bij Aken.

4. Verziezing van drie nieuwe leden van het Alg. Bestuur in plaats van de H.H. Dr. D. P. HOYER, J. RUTTEN, Ch. I. en Prof. Dr. H. P. WIJSMAN, die 1 Januari 1909 aftreden.

Programma der Excursie

te houden op DINSDAG 21 JULI 1908.

Vertrek van Aken (Hauptbahnhof) den 21 Juli des morgens te 8 uur 4 min.

Aankomst te Stolberg 8 uur 21 min.

Bezoek aan de chemische fabriek „Rhenania” van 9—12 uur.

Bezoek aan de fabriek „A. G. für Berg- en Hüttenbau” des namiddags ten 2 uur.

Toelichting. Dr. A. STEGER, de leider der excursie, verzoekt het volgende mede te deelen:

De Alg. Vergadering te Maastricht zal worden gehouden in het natuurkunde-lokaal der H. B. S., daartoe welwillend door den Heer Directeur afgestaan.

In de onmiddellijke nabijheid der H. B. S. is in „Café de la Casque”, Vrijthof 22, gelegenheid tot het gebruiken van een warme lunch ad *f* 1.— en van een diner bestaande uit 3 schotels voor *f* 2.— en bestaande uit 2 schotels voor *f* 1.50, excl. wijn, waartoe men niet verplicht is.

Het is onnoodig, zich voor de lunch of het diner van te voren op te geven.

Goede en niet dure Hotels in Aken (vertrek uit Maastricht 8.30 n.m.) zijn „Kaiserhof” en „Hotel du Nord”, beide dicht bij het Centraal Station.

De deelnemers aan de excursie naar de „Rhenania” vertrekken Dinsdagmorgen te 8.04 van het C. S. te Aken, aankomst Stolberg 8.21.

Het bezoek aan de „Rhenania” zal den geheelen morgen in beslag nemen, zoodat degene, die na de lunch ook de lood- en zinkwerken der „A. G. für Berg- und Hüttenbau” willen bezichtigen, niet te 3.18 n.m. naar Holland kunnen terugkeeren.

Zij, die aan dit laatste de voorkeur geven boven het zien van de lood- en zinkwerken, kunnen te 2.53 n.m. per trein naar Aken terugkeeren (aankomst 3.05 C. S.), de andere deelnemers kunnen te 5.11 n.m. uit Stolberg vertrekken (aankomst te Aken 5.30) en om 5.40 n.m. naar Holland doorgaan of bijv. in het restaurant aan de Elisenbrunnen (zeer goed) eerst een maaltijd nuttigen.

H. BAUCKE, Ch. I.

Secretaris Ned. Chem. Ver.

Personalia, vacatures, industriële mededeelingen, enz.

Aan de Universiteit te Leiden is bevorderd tot doctor in de scheikunde op proefschrift „Onderzoekingen over het stelsel arseen en zwavel” de Heer W. P. A. JONKER, geboren te Gouda.

* *

Aan de Universiteit van Amsterdam zijn geslaagd voor het candidaats-examen in de scheikunde de Heeren J. W. TERWEN en J. T. BORNWATER.

* *

Tot leeraar in de scheikunde aan de H.B.S. en het Gymn. te Deventer is benoemd Dr. J. HUISINGA te Groningen. De voordracht bestond uit hem en de Heeren Dr. W. MIDDELVELD VIERSEN te Utrecht en B. H. VAN RUYVEN, te Heerenveen.

* *

B. en W. te Leiden hebben voor een vaste aanstelling als leerares in de natuur- en scheikunde aan de H.B.S. voor meisjes aldaar voorgedragen Mej. J. REUDLER.

Correspondentie.

Een onzer lezers wijst er op, dat de literatuuropgaven van Prof. VER-SCHAFFELT aangevuld zouden kunnen worden met: J. M. KLIMONT, Die synthetischen und isolirten Aromatica, Leipzig, 1899 en dat hij daarin nog vond opgegeven: HEUSSEL, Die Terpene, Braunschweig, 1896; BORNEMANN, Die flüchtigen Oele, Weimar, 1891; RIMMEL, Le livre des parfums, Bruxelles, 1870; J. CH. SAWER, Odorographia, London, 1892.

* *

Dr. L. Th. REICHER is afwezig tot 25 Juli; tot dien datum is het adres der Redactie uitsluitend: Stationstraat 3, Helder.